

**ГБОУ «СОШ № 19 г. Назрань»
Республика Ингушетия**

«Согласовано»
на заседании МО
Протокол № 8
«28» августа 2022 г.

«Рассмотрено»
на заседании научно-
методического совета
Протокол № 8
«28» августа 2022 г.

УТВЕРЖДАЮ
директор ГБОУ
«СОШ № 19 г. Назрань»
_____ М.Х. Арчакова
Приказ № 456
от « 29 »августа 2022 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
адаптированная для индивидуального надомного обучения

по предмету «Родной (ингушский) язык»

Уровень общего образования – **основное общее образование (5-9 классы)**

Класс – **6 класс**

Количество часов – **1 час в неделю (34 ч. в год)**

Рабочая программа по предмету «Родной (ингушский) язык» для 6 классов составлена в соответствии с требованиями Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, примерной программы изучения дисциплины на базовом уровне, рекомендованной Министерством образования и науки РФ, с учетом примерной программы базисного учебного плана для индивидуального надомного обучения по предмету «Родной (ингушский) язык» для 6 классов.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт докхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоагла тлехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даьхе а, кьам а, дезал а лоарх1аш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьабкьахьа кьахьегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дег1адоагла 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хьежжа хила беа дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хьехархошкара дешархой теркам т1абахийта дезар – дукхаг1а долча даькъе шоашка уйла яйтар, 1илман лардаш тошкаш болх байтар, 1омадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из б1аьхий хилар, кхыча кьамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкьостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадаьчох ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьакьоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокьонаш в1аши юсташ бе беа ший болх.

Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, кьамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелаг1ча классе доладу грамматически даькъа – морфологи 1омае, из болх д1ахьо ялхлаг1чеи ворх1лаг1чеи классашка. Из раздел я кьамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех 1омадаьр к1оаргдеш, шердеш. Кьамаьла доакьош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Барх1лаг1ча ийслаг1ча классашка синтаксиси стилистики 1омаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беа предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздара бокьонаш; кьамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложеней тайпаш, предложене маьженаш, предложеней чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малаг1а кьамаьла даькъа да, иш.кх.д1.

Ийслаг1ча классе чоалхане карара предложенеш 1омаеча хана дешархой кхетабе беа предложенешка керттераяри карараяри кьоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам таьха могоаргдолаш.

Пунктуации 1омаеш дешархой теркам т1абахийта беа предложене интонацена, оаз лаьг1луча ноаг1а йолча хана сецара хьарак доаг1аш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, х1ана аьлча, из

теркаль ца йича, малагла хъарак отгаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увтгаду предложении кхоачалуча тладам, хаттара е айдара хъарак.

Синтаксиса 1омаеча хана хъехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика длакхетабе, хлана аьлча, интонации хувцаро предложена маган а сецара хъаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакьош 1омадара хъехархоcho длакхетаде деза бераш цар синтаксически лоархламах.

Дешархой къамаьла культура лакхъари 1омадаьчун навькаш деглайоалаяри хила деза хлара урока. Из болх длахь тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаь бокьонаш члоагъе, орфографически а пунктуационни говзал члоагъе, грамматически материал дикагла кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш дешархой теркам тлабахийта беза хъехархоcho сочиненеш, изложенеш язъяра, говзамеча текста тохкам бе 1омабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца 1омаде деза хъехархоcho бераш, шоаш бувцаш бола мотт блахий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаьл деча хана а йоазув деш а глалаташ дергдоацаш. Хлара уроках, кердачох хоам беш, хьалха 1омадаьр дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха 1омадаьчунца бувзам а беш.

Хлара классе шу дладолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха 1омадаьр кердаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаьл шаьрдара болх бизза длабахьа беза.

Глалгай мотт хъехара глулакх доаггача тайпара хъехархоcho длахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш 1омабеча кхьча къамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

Глалгай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкьарлен образоване глалгай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата кираи лаьрхла.

Авторски программа къоастаяьй Глалгайчен дешара министерства къоабальярца.

**Метапредметни
Регулятивни УУД**

- Хъехархочунца дешара тIадуллар оттаде, урока лерхIамга хъежжса. Деша дешара лерхIамашка хъежжса.
- Массанеца цхъана урока план оттае ха, произведени чулоацам хъабувцара план оттае ха. Планага хъежжса беи бола болх тажкар, баъча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.
- ЗIамигача тообаца е шинне цхъана болх беи, кердача темах ховр а, де ховр а хъакъоастадар. Урок йодаи беча балхах раъза хилар е ца хилар дIаяздар, лакхача говзала тIакхуви хилар хъахъокхар.
- Ше баъча балха раъза хилар е ца хилар дешархочо ший лоIамагIа хъаалар, урока карах ца доалача хIама теркам бар, из тоадара болх бе лерхIам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тожкам бе ха, хъехархочо хаттараица новкъостал а деш. Деша къайла маIан ха, из тажка.
- Произведенеш шоайла йиста, вIаишкаоттае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаи.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахъан тажкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагIа масалаи доаладе, даържа дувзаденна къамаъл де.

- ГIалгIай фалгаи кхоллара лерхIам ха, цар лу пайда, цар лерхIам ха.
- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии Гилман кхетам балара текстаи санна.
- Кхоллама навикаи хъахъокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувици, проектни тIадуллари кхоачаидеи.
- Дешаидар кхетаде, дийшар лоаца таблица чу а схема чу а дIаязде ха.

Коммуникативни УУД.

- Дувцара къамаъл оттаде, урока болх беи кадай хила, хаттараи тела. Диалог, тоабак болх беи дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар чIоагIаидеи, кхычарца къамаъл де хар.
- Темага хъежжса 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, къовсама юкъе дакъа лаца.
- Произведени урпалхочо даъчун мах бе, эзди дешаица къамаъл де.
- Кхыча дешархой урока баъча балха мах бе ха, оттаяъча критерейца.
- Барт бара кийча хилар хъахъокхар, къовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.
- Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаи, дошлоргаи, энциклопедеш дешаи кердадар, пайдабар леха.
- Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хъежжса, слайдашка хъежжса темах лаъца лоаца дувца.

Личности.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера безама керттара хъал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаиш новкъостал деш хилар)
- Ше ваьнна моттиг хови хила, ше малагIа этносаца лоархIаи ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.
- Кхыйола культураи а, къамаи а долга хови хилар, дикагIа довзачарех хъадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракхетари хъаала хар (нохчий, татари, Iарбий, сирийцаи, кх. дI. а).
- Юкъа а ца лелхаи, кхычунга ладувгIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргументаи а йоалаеи. Дешархой вIаиш къовсам балара бахъанаи ха.
- ЦIагIа а классе а книжкаи дешара тIакхуви хилар хъахъокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъяр.
- Йоазонхой кхолламах ха безам болаи хилар хъахъокхар, шийна эггара чIоагIагIа безачар цIераи яха хар, безара бахъан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.
 - Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоо лун айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.
 - Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.
 - Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешаица сурт дулаш доаладаь дешаи хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаи а эпитетаи а шоай къамаьла юкьедоаладар.
 - Эзделаца дар доацар ховш хила, литературни турналхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хьяювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.
 - Дешаи а яз деш а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокьонаш ховш хила. КIаьдвалар дIадоакхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцIена хилара бокьонаш цIагIа а накъайоалаи лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

- дешархо къаман гIулакхай эделаи тIакхийна хилар;
- дезала вахар довзаш хилар;
- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;
- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;
- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал араьха а.

ГIалгIай метто, эрсий метто санна, метта Iилман дакъа а ший маIанна а йоккха моттиг дIалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически маIан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца Iимерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале гIалгIай мотт Iомабара, цу метта йоазув де хара Iалаьмате йоаккха терко е еза къаьстта ишколо. ХIанзарча зама бераша Iалаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. ЦIагIа а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл кIезига ду. ГIалгIай мотт бувцачар а къамаьла юкье дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале тIехь тIайоагIача хана гIалгIай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латта декхар да гIалгIай метта дешари йоазуви дешархошта Iомадар, безам тIабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. КIира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт Iомабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара дIахьехе. Цу тIа йоазув де гIалгIай метта хала а дац, хIана аьлча, гIалгIай абата тIа дукхагIадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта Iомаде IотIакхета алапаш да: I, аь, гI, кх, къ, кI, пI, тI, хь, хI, цI, чI, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам тIабахийта беза дешаш дIаоалаша яз деши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьяалара, хIана аьлча, бери яз деша хана ше харцахьа дош дIааларга хьежжа гIалаташ а деш яздергда. Из болх I классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план граматика,6-г1а класс.

№	Урока тема	Ц1аг1ара болх	Ха	
1	Наьна метгах дола дош.	§ 1, упр.№ 3	4.09	
2	Предложене маьженаш. Яржанзеи яьржаи предложенеш.	§ 3-4, упр.№ 14	11.09	
3	Тохкама диктант.	Упр.№ 22	18.09	
	Лексика.			
4	Омонимаш. Синонимаш. Антонимаш.	§8, упр.№ 31	19.09	
5	Бокьонца дола г1алг1ай дешаши т1айца дешаши.	§10, упр.№ 37	26.09.	
6	Къаьна дешаши керда дешаши. Даиман цхьана лела дешаш.	§11-12, упр.№ 45	9.10	
7	Дешхьалхенаш нийса язъяр.	§14, упр.№ 55	16.10	
8	Чоалханеи лоацдаь чоалханеи дешаш.	§18, упр.№ 70	30.10	
	Морфологи			
9	Ц1ердош, цун лоарх1ам, грамматически белгалонаш.	§19, упр.№ 74	6.11	
10	Ц1ердешай легараш.	§ 20, упр.№ 108	7.11	
11	Ц1ердешай кертера суффиксаш язъяра бокьонаш. Дацардош ца ц1ердешашца нийса яздар.	§21, упр.№ 112	13.11	

	Белгалдош.				
12	Мишталлии, относительнии, т1аозареибелгалдешаш.	§26-30, упр.№ 143	28.11		
13	Белгалдешай морфологически тохкам.	§36, упр.№ 162	5.12		
14	Тохкама диктант.	УПР.№ 164	11.12		
	Таьрахьдош.		12.12		
15	Ло1амеи ло1амзеи таьрахьдешаш.	§38, упр.№ 172	19.12		
16	Арг1ан таьрахьдешаш	§40, упр.№ 181	26.12		
17	Таьрахьдешаш нийса яздар.	§41, упр.№ 190	9.01		
18	Таьрахьдешай морфологически тохкам.	§42, упр.№ 192	16.01		
	Ц1ерметтдош.				
19	Йовхый ц1ерметтдешаш.	§44, упр.№ 198	23.01		
20	Т1аозареи т1аозара- т1адерзареи ц1ерметтдешаш.	§46, упр.№ 210	30.01		
21	Гойтара ц1ерметтдешаш.	§47, упр.№ 212	12.02		
22	Кьоастама ц1ерметтдешаш.	§49, упр.№ 218	19.02		
23	Кьоастамза ц1ерметтдешаш.	§50, упр.№ 221	20.02		
24	Тохкама диктант.	§43-51 кердаяха	27.02		
25	Ц1ерметтдешай морфологически тохкам.	§52, «Са Даьхе» яхаш корта болаш дувцар оттаде.	4.03		

	Хандош				
26	Хандеша белгалза форма.	§53, упр.№ 232	11.03		
27	Кхычунга доалеи ца доалеи хандешаш.	§55, упр.№ 242	19.03		
28	Хандеша соттамаш.	§56, упр.№ 244	1.04		
29	Хандешай спряжени.	§58, упр.№ 250	8.04		
30	Г1он хандешаши цар спряжени.	§59, упр.№ 254	16.02		
31	Хандешашца дацардешаши дацара белгалонаши нийса язъяр.	§61, упр.№ 260	23.04		
32	Хандеша морфологически тохкам.	§63, упр.№ 264	6.05		
33	Тохкама диктант. Кердадаккхар.	Хандош кердадаккха	7.05		
34	Дерригача шера 1омадаър кердадаккхар.	Упр.№ 271, 280, 292	11-12.05		

КЛАССОВ.